

Tomasz Morus *Utopia*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Grochowiak Stanisław, *Do S...*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, Warszawa 1978.
- Zagajewski Adam, *Filozofowie*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, Kraków 2010.
- Morus Tomasz, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954.

Tomasz Morus *Utopia*

Wizja New Harmony, utopijnej i idealnej gminy w Stanach Zjednoczonych, wymyślonej przez Roberta Owena

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Można po lekturze *Utopii* marzyć o mądrym królu Utopusie i rozważać jego pomysły na urządzenie państwa zgodnie z rozumną naturą człowieka. Chociaż Tomasz Morus nie odpowiada na pytanie, dlaczego przez tyle wieków nie udawało się tej natury zrozumieć i uczynić z niej podstawy społecznego bytowania, to jego obraz szczęśliwej wyspy także dzisiaj umożliwia ćwiczenie społecznej wyobraźni.

Twoje cele

- Zapoznasz się z wizją szczęśliwego państwa T. Morusa.
- Dokonasz analizy podstawowych założeń filozoficznych przyjętych przez T. Morusa.
- Scharakteryzujesz na przykładzie *Utopii* realizację wartości sprawiedliwości przez organizację życia politycznego, społecznego i gospodarczego wspólnoty.
- Zinterpretujesz wybrane motywy *Utopii*, korzystając ze współczesnych kontekstów kulturowych.

Przeczytaj

Utopia to spisana przez **T. Morusa** opowieść Rafała Hytlodeusza, postaci fikcyjnej, podróżnika, który odkrył nieznaną dotąd wyspę Utopię. Pierwsza część opowieści Hytlodeusza poświęcona jest krytyce ówczesnej Anglii. W drugiej Hytlodeusz rysuje obraz wyspy Utopii, pomyślany jako wskazanie możliwości życia alternatywnego wobec dominującego w Anglii. Obie części budowane są na pewnym założeniu. Prześledźmy więc, jakie to założenie patronuje całości wywodów Morusa i jest jednocześnie podstawowym argumentem na rzecz sensowności projektu szczęśliwej wyspy?

Portret Tomasza Morusa autorstwa Hansa Holbeina Młodsze, 1527.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

sokratejskiego przekonania, że tylko nierozpoznanie przez człowieka dobra i zła jest przeszkodą do osiągnięcia odpowiedniej dla niego jakości życia.

Ambrosy Holbein, drzeworyt ilustrujący pierwsze wydanie książki, 1518.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Morus stoi w długim szeregu myślicieli inspirujących się przekonaniem, że istnieje w człowieku naturalna dla niego racjonalność, która jest możliwa do uświadomienia i na gruncie której można budować szczęśliwe człowiecze wspólnoty. Autor *Utopii* używa argumentu, że zastosowanie racjonalnych zasad stanowi najlepszą metodę organizacji społeczeństwa oraz barierę przeciwko biedzie i niesprawiedliwemu różnicowaniu, a co za tym idzie – przeciwko społecznym konfliktom. To, co racjonalne, powinno być przecież – jego zdaniem – naturalnie przyjmowane. Widać w tym założeniu echa

Morus, idąc w swojej krytyce śladem Platona, za główne źródło ubóstwa i niesprawiedliwości uważa własność prywatną:

((Tomasz Morus

Utopia

Zdaje mi się, że gdziekolwiek jest własność prywatna, gdzie wszystko mierzy się wartością pieniędzy, tam nie można spodziewać się ani sprawiedliwości, ani społecznego dobrobytu (...). Lecz dopóki prawo własności stanowić będzie podstawę ustroju społecznego, dopóty najliczniejszą i najcenniejszą warstwę społeczeństwa stale niepokoić i dręczyć będzie nieuniknione brzemień nędzy i utrapień.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 108–109.

Powyższy tekst sygnalizuje, że wizja Utopii nie przewiduje prywatnej własności oraz gospodarki towarowo-pieniężnej, a wymiana dóbr opiera się na ich użyteczności. Ustrój gospodarczy Utopii jest konstruowany w opozycji do kapitalizmu, który Morus uważa za

((Tomasz Morus

Utopia

sprzysiężenie bogaczy, którzy pod nazwą i firmą rzeczypospolitej dbają jedynie o własne korzyści.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 180.

Z punktu widzenia Morusa doskonałość Utopii oznaczała między innymi jej bogactwo, które pochodzić miało z dobrze zorganizowanej pracy. Na roli lub w rzemiośle pracują wszyscy wyspiarze z wyjątkiem osób zajmujących się nauką, kapłanów i urzędników. Racjonalna organizacja i powszechność pracy oraz nieobecność ludzi niepracujących bądź poświęcających się zajęciom *pozostającym na usługach zbytku i kapryśnych zachcianek* jest źródłem produktywności wyspiarskiego społeczeństwa. Pozwala to

((Tomasz Morus

Utopia

zaspokoić konieczne potrzeby życia, jego wygody, a nawet przyjemności, oczywiście zgodne z naszą rozumną naturą.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 124.

Praca podzielona równo między wszystkich Utopian chroni także przed wyczerpaniem, zabiera zaledwie sześć godzin dziennie i nie wyczerpuje sił witalnych.

Potrzeby materialne

Zdaniem autora *Utopii* respektowanie w społeczności Utopian racjonalnej czy też naturalnej miary potrzeb jest jednym z warunków harmonijnego społeczeństwa, a także argumentem na rzecz ujednolicenia i uproszczenia ich codziennego życia. W Utopii nie ma miejsca na zbytkowność, Utopianie zdają sobie sprawę z konwencjonalnego charakteru wartości metali i kamieni szlachetnych, które, jeśli nie mają walorów użytkowych, służą im jedynie do zabawy. Racjonalizacja poziomu potrzeb powoduje, że, wedle Morusa, nie ma powodu, by komukolwiek czegokolwiek odmawiać,

Utopia, wyspa szczęśliwa, ilustracja do dzieła T. Morusa

Źródło: Bibliothèque Nationale de France, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

((Tomasz Morus

Utopia

skoro wszystkiego jest pełno
i nie ma obawy, aby ktoś żądał więcej niż potrzebuje. Bo i któż przypuszczałby, że człowiek mający pewność, iż nigdy nie zabraknie mu niczego, będzie żądał rzeczy niepotrzebnej.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 127.

Praca wytwórcza nie jest jednak dla Utopian najważniejszą potrzebą i celem życia.

((Tomasz Morus

Utopia

Głównym celem ustroju społecznego Utopii, obok zaspokojenia koniecznych potrzeb ogólnych, jest zapewnienie obywatelom jak największej ilości czasu, aby oderwawszy się od trosk materialnych, mogli swobodnie poświęcać się kulturze duchowej. W tym bowiem upatrują życie szczęśliwe.

Przyjemność i cnota

Pietro da Cortona, *Złoty wiek*, XVII wiek. Złoty wiek to starożytny motyw oznaczający czas dobrobytu, obfitości i szczęścia, pojawiający się już w mitologii greckiej. W historii mianem złotego wieku określa się czas szczególnego rozwoju państw, w tym pod względem kultury i sztuki, np. Polska w wieku XVI, Hiszpania wraz koloniami w wieku XVII.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rozumienie przyjemności w *Utopii* nosi wyraźny ślad wpływów epikurejskich.

Tomasz Morus

Utopia

Utopianie rozróżniają wiele rozkoszy prawdziwych: jedne są duchowej natury, inne cielesnej. Rozkosz duchowa polega według nich na zdolności pojmowania i na tej czystej radości, która jest owocem rozważania prawdy. Do tego dodają oni jeszcze błogą świadomość uczciwie spędzonego życia i niezachwianą nadzieję przyszłego szczęścia. Utopianie oddają się przede wszystkim rozkoszom duchowym, przyznają im bowiem pierwsze miejsce jako najszlachetniejszym ze wszystkich przyjemności; przeważna część

rozkoszy duchowych pochodzi z ćwiczenia się w cnotach i ze świadomości nienagannego życia.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 145–146.

Wielkie znaczenie ma w Utopii uprawianie nauk, w tym filozofii, oraz dokonywanie wynalazków. Odznaczają się Utopianie ciekawością i zainteresowaniem nowościami, które czerpią z kontaktów z krajami sąsiednimi.

Przyjemności zmysłowe układają Utopianie w naturalną, ich zdaniem, hierarchię. Najwyższa przyjemność polega na:

((Tomasz Morus

Utopia

niczym nie zamąconym i jednakowym zawsze stanie naszego ciała, to znaczy na zdrowiu wolnym od wszelkich niedomagań.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 145.

Ilustracja przedstawia R. Hythloday'a, P. Gilisa i T. Morusa dyskutujących w ogrodzie. Znalazła się w wydaniu *Utopii* z 1518 r.

Źródło: The Folger Shakespeare Library, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Poza nią rozkosze zmysłowe:

Tomasz Morus

“ Utopia

o tyle tylko cenić sobie trzeba, o ile są konieczne...

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 147.

To oznacza dla Morusa ich racjonalne umiarkowanie. Utopianie:

“ Tomasz Morus

Utopia

przez cnotę rozumieją życie zgodne z naturą, z takim bowiem zamiarem stworzył nas Bóg. Ten zaś tylko idzie za przewodnictwem natury, kto w unikaniu jednych rzeczy oraz w pożądaniu innych posłuszny jest rozumowi.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 140.

Ustrój i prawa obywateli

Utopia jest w oczach Morusa przykładem ideału rzeczypospolitej. Ustrój wyspy to mieszanka demokracji i konstytucyjnej monarchii. Urzędnicy oraz książę są wybierani, przy czym książę pełni swoją funkcję dożywotnio, natomiast urzędników obowiązuje roczna kadencja. Na wyspie istnieje też system społecznych narad i konsultacji, w którym przejawiać się ma udział mieszkańców w publicznych decyzjach. Prawa obywateli kreśli autor *Utopii* szeroko: prawo do wybierania władz i kapłanów, do bezpłatnej edukacji i opieki zdrowotnej (z dopuszczeniem eutanazji), do wolności sumienia. Uwagę zwraca równouprawnienie kobiet w uprawianiu nauk, sztuki wojennej, czy sprawowania obowiązków kapłańskich. W wielu szczegółowych propozycjach Morusa dotyczących struktury społecznej, rodziny, małżeństwa, niewolnictwa, które istniało w Utopii, polityki zagranicznej i innych podkreślana jest troska o sprawy publiczne. Autor starał się pokazać, że jest możliwy ustrój pozbawiony konfliktów między dążeniami jednostek i regułami ogólnie obowiązującymi. Wydaje się jednak, że Morus zdawał sobie sprawę, że trwanie społeczności, którą opisał w swoim dziele, nie jest możliwe bez kontroli i nadzoru jednostek, bowiem racjonalność zachowań nie jest czymś oczywistym i danym człowiekowi raz na zawsze. Stąd różnego rodzaju ograniczenia obowiązujące w Utopii, na przykład w poruszaniu się po terytorium wyspy, oraz wysiłki władz w usuwaniu sprzed oczu obywateli źródeł pokus lub beczynności:

“ Tomasz Morus

Utopia

w Utopii pod żadnym pozorem nie wolno oddawać się próżniactwu i lenistwu. Nie ma tam ani jednej winiarni czy piwiarni, ani domu rozpusty, nie ma żadnej sposobności do zepsucia, żadnych brudnych nor ani tajemnych schadzek. Ciągły dozór publiczny zmusza wszystkich bądź do ustalonej zwyczajem pracy, bądź do przyzwoitej rozrywki.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 132.

Religia

Nicolas Poussin, *Pasterze Arkadii*, 1628.

Arkadia to fikcyjna kraina, uważana za ziemski raj, miejsce pozbawione chorób, trosk i problemów; odpowiednik konceptu Utopii.

Słownik

Utopia

nazwa wyspy stanowiącej przedmiot opisu w książce T. Morusa pod tym samym tytułem; tytuł ten zawiera pewną dwuznaczność, ponieważ greckie *ou-topos* oznacza miejsce nieistniejące, zaś *eu-topos* – miejsce dobre; ogólnie utopia oznacza projekt dobrego społeczeństwa wcielającego w życie najistotniejsze wartości: dobro, sprawiedliwość, równość, wolność itp., artykułowany w różnych formach twórczości; projekty utopijne należy odróżniać od antyutopijnych., antyutopijne bowiem zawierają pesymistyczne wizje społeczeństwa oparte na negacji projektów utopijnych

Mapa myśli

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli przedstawiającą sprawiedliwość w życiu Utopian, a następnie uzupełnij ją. Wskaż, w których z wymienionych obszarów życia i poprzez jakie rozwiązania polityczne, społeczne i gospodarcze się ona realizuje.

- Sprawiedliwość w życiu Utopian
 - praca
 - dobrze zorganizowana
 - główne zajęcia
 - rolnictwo
 - rzemiosło
 - powszechność pracy
 - brak ludzi niepracujących
 - trwa 6 godzin dziennie
 - przyjemności
 - kultura duchowa
 - zajęcia czasu wolnego
 - życie w zdrowiu
 - prawa obywateli
 - ochrona przed wyzyskiem
 - racjonalizacja potrzeb
 - brak własności prywatnej
 - system ekonomiczny
 - brak pieniądza
 - wymiana dóbr oparta na użyteczności

Polecenie 2

Przeprowadź porównanie przedstawienia wartości sprawiedliwości w *Utopii* z przedstawieniem sprawiedliwości w dowolnym utworze antyutopijnym.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz dwa poprawne zdania.

☐ W Utopii nie istnieje własność prywatna.

☐ Utopia to społeczność budowana na rozumnych zasadach.

☐ W Utopii cała władza należy do dyktatora.

☐ Utopianie oddają się uciechom zmysłowym, nie interesując się życiem duchowym.

Ćwiczenie 2

Uzupełnij zdania podanymi wyrażeniami.

monoteistyczna; zgodne z naturą; dożywotnio; konwencji

Dla Utopian wartość złota wywodziła się z .

W Utopii dominowała religia .

Dla Utopian cnota oznacza życie .

W Utopii książę sprawuje władzę .

Ćwiczenie 3

Które sformułowanie jest zgodne z rozumieniem terminu *naturalny* przez Tomasza Morusa?

☐ *Naturalny* oznacza: stanowiący istotę, konstytutywną właściwość czegoś, wrodzony.

☐ Coś, co jest *naturalne*, nie może przynależeć człowiekowi tylko przyrodzie.

☐ Coś jest *naturalne*, jeśli wywodzi się z biologiczności.

☐ *Naturalny* oznacza: zgodny z zasadami ekologii.

Zapoznaj się z fragmentem *Utopii*. Przypomnij sobie lub znajdź w odpowiednich źródłach epikurejską koncepcję przyjemności i odpowiedz na pytania – Jak w filozofii epikurejskiej nazywa się przyjemność zbliżona do opisanej we fragmencie?

((Tomasz Morus

Utopia

Drugiego rodzaju rozkosz zmysłowa polega zdaniem Utopian na niczym nie zamąconym i jednakowym zawsze stanie naszego ciała, to znaczy na zdrowiu wolnym od wszelkich niedomagań. Ono rzeczywiście cieszy człowieka samo przez się, jeśli mu nie dokucza żadna inna przykrość, chociażby z zewnątrz żaden przedmiot nie działał przyjemnie na jego zmysły. Wprawdzie tego rodzaju zadowolenie nie występuje wyraźnie i nie podpada pod zmysły tak jak wtedy, gdy upajamy się rozkoszą jedzenia i picia, mimo to jednak wielu uważa je za największą przyjemność, prawie wszyscy zaś Utopianie oświadczają, że ono ma wielkie znaczenie jako podstawa i zasadniczy warunek wszelkich radości.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 145.

Na podstawie poniższego fragmentu *Utopii* wymyśl i opisz sytuację mieszkańca wyspy tak, by opis miał charakter antyutopii.

((Tomasz Morus

Utopia

Lecz jeśliby ktoś samowolnie, bez listu od księcia, przekroczył granicę swej prowincji i został przychwytyany, naraża się na haniebne skutki: odprowadzony jako zbieg otrzymuje surową karę, a w razie ponownego wykroczenia traci wolność.

Jeśliby komuś przyszła ochota zrobić wycieczkę na pola, okalające miasto, wolno mu to uczynić za zgodą swego ojca rodziny oraz swej żony.

Jednak do jakiegokolwiek wioski przyjdzie, nie prędzej dadzą mu jeść, aż wykona tyle pracy, ile mają tam zwyczaj wykonywać przed południem lub po południu. Pod tym warunkiem wolno każdemu wyjść z miasta na przyległe pola; będzie bowiem tak samo pożyteczny, jak gdyby pozostał w mieście.

Widzicie więc, że w Utopii pod żadnym pozorem nie wolno oddawać się próżniactwu i lenistwu. Nie ma tam ani jednej winiarni czy piwiarni, ani domu rozpusty, nie ma żadnej sposobności do zepsucia, żadnych brudnych nor ani tajemnych schadzek. Ciągły dozór publiczny zmusza wszystkich bądź do ustalonej zwyczajem pracy, bądź do przyzwoitej rozrywki. W ślad za takimi obyczajami całego społeczeństwa musi iść dostatek, a ponieważ z tego dobrobytu korzystają wszyscy równomiernie, przeto w Utopii nie wiedzą, co to jest biedny lub żebrak.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 132.

Przeczytaj fragment *Utopii* Tomasza Morusa. Następnie odpowiedz na pytanie, jaką regułę gospodarczą obrazują żarłoczne i niesforne owce.

((Tomasz Morus

Utopia

Lecz wspomniany zwyczaj nie jest jedynym powodem przynaglającym ludzi do kradzieży. Jest jeszcze inna przyczyna, która dotyczy wyłącznie waszej wyspy. (...) Niezliczone stada owiec, które pasą się dzisiaj w całej Anglii. Powiadają, że te stworzenia, gdzie indziej tak łagodne i zadowolone ze skromnego pożywienia, zaczynają być teraz u was tak żarłoczne i niesforne, że już nawet ludzi pożerają, pola, domy, miasta pustoszą. Albowiem gdziekolwiek w waszym królestwie owce dają delikatniejszą, a więc i droższą wełnę, tam zaraz spieszą wielmoże i szlachta, a nawet ten i ów opat, człowiek świątobliwy; wszyscy oni nie są zadowoleni z tych dochodów i plonów rocznych, jakie przynosiły ich przodkom posiadłości ziemskie; mało im, że mimo próżnowania żyją w dostatkach, że zamiast państwu przysparzać korzyści, są dla niego ciężarem; nie pozostawiają więc ani kawałka ziemi pod uprawę zbóż, lecz wszystko zamieniają na pastwiska, burzą domy i miasteczka, zachowują jedynie kościoły — na stajnie dla owiec; jak gdyby za mało jeszcze ziemi zajmowały u was parki i zwierzyńce, zagarniają ci zacni mężowie wszelkie osiedla i wszelkie uprawne pola, tworząc pustkowia. Aby więc jeden nienasycony marnotrawca, zakała ojczyzny, mógł w jednym zasięgu ogrodzić sobie płotem kilka tysięcy morgów, wypędza się dzierżawców, przy pomocy oszustwa lub gwałtu pozbawia się wieśniaków nawet ich ojcowizny, innych przez dokuczanie zmusza się do sprzedawania gospodarstw. Tak czy inaczej idą na wędrowną ci biedacy, mężczyźni i kobiety, mężowie i żony, sieroty i wdowy, rodzice z małymi dziećmi, rodziny raczej liczne niż bogate, gdyż w gospodarstwie wiejskim trzeba dużo rąk do pracy; opuszczają więc

znane i sercu drogie ogniska domowe i nie wiedzą, dokąd mają się udać. Wyrzuceni ze swych mieszkań muszą sprzedawać za bezcen wszystkie swoje sprzęty domowe, i tak nieprzedstawiające większej wartości, choćby mogły poczekać na kupca i uzyskać wyższą cenę.

Źródło: Tomasz Morus, *Utopia*, tłum. K. Abgarowicz, Warszawa 1954, s. 89.

Przeczytaj wiersz Adama Zagajewskiego *Filozofowie*. Przypomnij sobie, jaką rolę i znaczenie miała praca w życiu Utopian, a tym samym jaką wartość w życiu ludzkim przypisywał jej Tomasz Morus. Oceń, czy można uznać Tomasza Morusa za jednego spośród filozofów, którzy oszukali (oszukują) podmiot liryczny wiersza.

((Adam Zagajewski

Filozofowie

Przestańcie nas oszukiwać filozofowie
praca nie jest radością człowiek nie jest najwyższym celem
praca jest potem śmiertelnym Boże kiedy wracam do domu
chciałabym spać lecz sen jest tylko pasem transmisyjnym
który podaje mnie następnemu dniu a słońce to fałszywa
moneta rano rozdziera moje powieki zrośnięte jak przed
narodzinami moje ręce to dwoje gastarbeiterów i nawet
łyzy nie należą do mnie biorą udział w życiu publicznym
jak mówcy ze spierzchniętymi wargami i sercem które
zrosło się z mózgiem
Praca nie jest radością lecz bólem nieuleczalnym
jak choroba otwartego sumienia jak nowe osiedla
przez które w wysokich skórzanych butach
przechodzi obywatel wiatr

Źródło: Adam Zagajewski, *Filozofowie*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, Kraków 2010, s. 42.

Przeczytaj wiersz Stanisława Grochowiaka *Do S...*. Następnie odpowiedz na pytanie, jakiego rodzaju bunt, Twoim zdaniem, jest *Utopia* Morusa. W odpowiedzi odwołaj się do kategorii wskazanych w wierszu.

((Stanisław Grochowiak

Do S...

Bunt nie przemija, bunt się ustatecznia;
Jest teraz w locie: dojrzałym, dokolnym,
Jakim kołują doświadczone orły.

Bunt się uskrzydla tak - jak udorzecznia.

Bo wpierw to było jakby piaskiem w oczy,
Turniejem chłopców na słonecznej plaży;
A teraz ciężki; teraz więcej waży.

Bunt się uskrzydla tak - jak w kamień toczy.

I pomyśl: czułość, ta świetlista kula,
Teraz dopiero w mym pobliżu płonie,
Luzując szczęki, łagodząc me dłonie.

Bunt się uskrzydla tak - jak się uczula.

Źródło: Stanisław Grochowiak, *Do S...*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, Warszawa 1978, s. 197.

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Tomasz Morus *Utopia*

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

10. Wybrane spory z zakresu filozofii polityki. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

- 1) o naturę społeczeństwa (indywidualizm – kolektywizm);
- 2) o genezę państwa (koncepcja umowy społecznej – koncepcja samorzutnej ewolucji);
- 3) o naczelne wartości życia społecznego (liberalizm kulturowy – konserwatyzm);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- zna koncepcję utopii T. Morusa;
- analizuje podstawowe założenia myśli filozoficznej T. Morusa;
- charakteryzuje realizację wartości sprawiedliwości przez organizację życia politycznego, społecznego i gospodarczego wspólnoty na przykładzie *Utopii* Morusa;
- interpretuje wybrane motywy *Utopii*, korzystając ze współczesnych kontekstów kulturowych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel na tydzień przed lekcją prosi uczniów o przygotowanie w 4-osobowych grupach własnych, wymyślonych koncepcji państwa idealnego, które zostaną zaprezentowane na forum klasy.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel przedstawia uczniom temat lekcji i cele zajęć, które wyświetla przy użyciu tablicy interaktywnej lub rzutnika, oraz wspólnie z uczestnikami zajęć ustala kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel pyta uczniów, jak poradzili sobie z pracą domową, czy trudno było w 4-osobowych grupach ustalić, jakie elementy będzie miało idealne państwo, co było najtrudniejsze podczas wspólnej pracy nad prezentacją.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie prezentują swoje koncepcje państwa idealnego. Wszyscy zwracają uwagę na cechy i elementy przygotowanych projektów, zapisują ich nazwy i najważniejsze cechy na tablicy. Po zakończeniu prezentacji wybrana lub chętna osoba podsumowuje tę część lekcji, zwracając uwagę na treści zaprezentowanych koncepcji, podobieństwa i różnice między nimi. Uczniowie wybierają najciekawszy według nich pomysł.
2. Każdy uczeń w ciszy zapoznaje się z treścią zakładki Przeczytaj. Po lekturze nauczyciel prowadzi krótką rozmowę na temat koncepcji Morusa. Pyta: w czym pomysł Morusa

różni się od waszych? Jakie elementy wydały mu się ważne, by zbudować utopię, a jakie elementy były ważne dla was? O czym to świadczy?

3. Uczniowie pracują z multimediami w e-materiale: mapą myśli, uzupełniając ją o wspomniane w sekcji Przeczytaj elementy. Mogą rozbudować mapę myśli, dodając do niej opis wybranej koncepcji zaprezentowanej przez kolegów i koleżanki.
4. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne z sekcji „Sprawdź się”. Wyniki pracy omawiane są na forum i komentowane przez nauczyciela.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się...

Praca domowa:

1. Zaproponuj dwa teksty korespondujące z omawianymi podczas lekcji pojęciami. Przygotuj uzasadnienie swojego wyboru.

Materiały pomocnicze:

- Silberman M., *Uczymy się uczyć*, Gdańsk 2005.
- Wiersz Wisławy Szymborskiej *Utopia*
- Szymon Hrebenda, *Utopia w myśleniu politycznym*, w: „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2/2006, s. 39–52.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” do podsumowania lekcji.